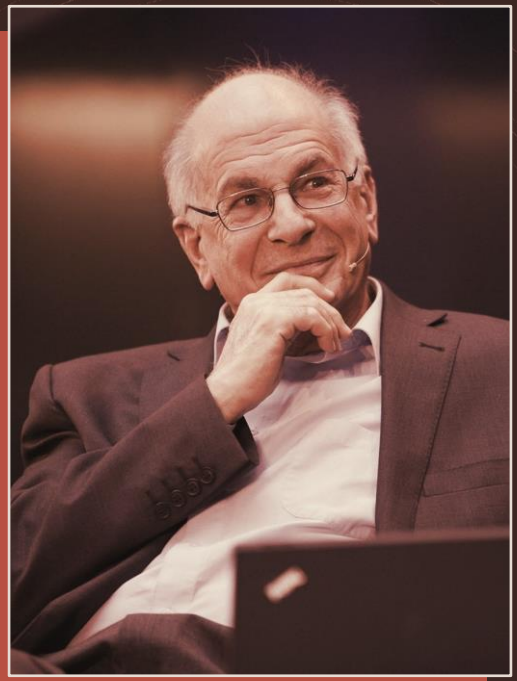
Marketing po Kahnemanie

Pięć odkryć współczesnej neuronauki, które zmieniają sposób rozumienia decyzji konsumenckich

Jacek Pogorzelski

DANIEL KAHNEMAN
Nobel 2002

Dokąd zaprowadził nas Kahneman

- Przez lata marketing czerpał inspirację przede wszystkim z ekonomii behawioralnej: System 1 i System 2, heurystyki, błędy poznawcze.
- To był ogromny krok naprzód: pokazał, że konsument nie jest racjonalnym kalkulatorem.
- Ale wciąż zakładał jedno: że decyzja w ogóle się odbywa.
- Współczesna neuronauka pyta o poziom głębiej > co dzieje się, zanim klient zacznie porównywać oferty.

Marketing zaczyna działać na długo przed momentem wyboru.

01

Predictive Processing

Mózg nie jest odbiornikiem informacji.
Jest maszyną przewidującą przyszłość.

Odwrócony kierunek percepcji

- Model klasyczny: świat dostarcza bodźców → zmysły rejestrują → mózg analizuje → człowiek decyduje.
- Predictive Processing: mózg najpierw zgaduje, co powinien zobaczyć, a dopiero potem porównuje to z danymi zmysłowymi.
- Sygnałów płynących „z góry na dół” jest więcej niż tych ze zmysłów. Dane zmysłowe pełnią rolę korekty.
- Człowiek nie widzi świata takim, jaki jest. Widzi świat, którego się spodziewa.

> *Karl Friston, Andy Clark, Jakob Hohwy, Lisa Feldman Barrett - dorobek ostatnich kilkunastu lat.*

Jak to wygląda na co dzień

Czytanie

Wystarczy kilka pierwszych liter, aby mózg odgadł resztę. Dlatego czytamy płynnie teksty z literówkami i przestawionymi literami.

Rozmowa

Kończymy w myślach zdania rozmówcy, zanim je wypowie. Mózg cały czas przewiduje najbardziej prawdopodobny ciąg dalszy.

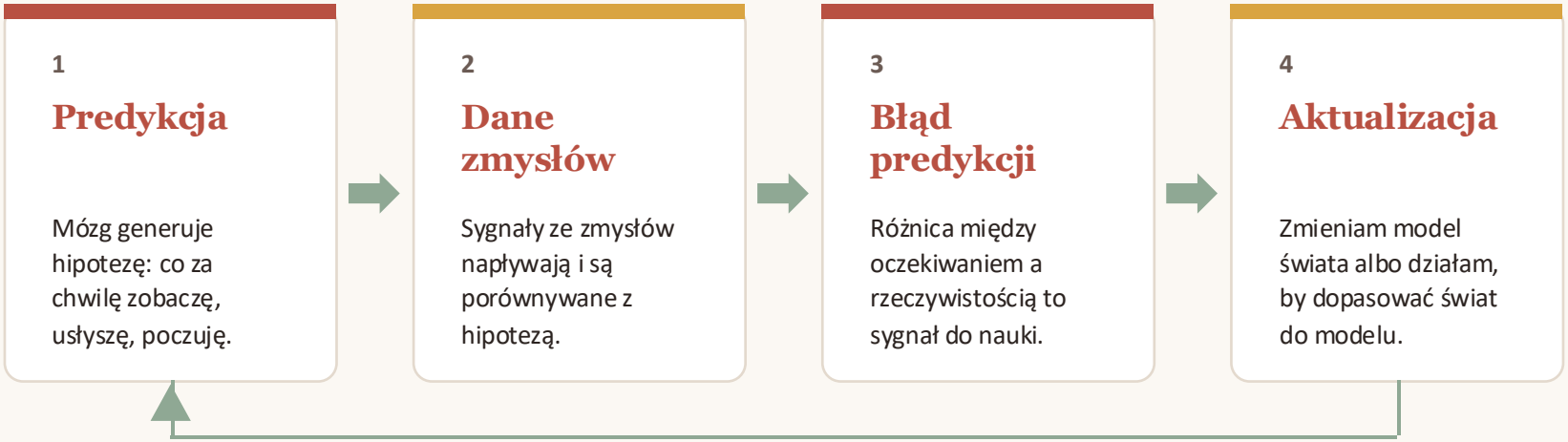
Emocje

Wg Lisy Feldman Barrett emocje też są przewidywane - mózg konstruuje je z wcześniejszych doświadczeń i kontekstu.

Błąd predykcji: paliwo, nie usterka

- Gdy rzeczywistość zgadza się z przewidywaniem, mózg prawie nie pracuje.
- Gdy się rozjeżdża, powstaje błąd predykcji i uruchamia się uczenie: albo zmieniam model świata, albo zmieniam świat.
- Dlatego działa zaskoczenie w reklamie: nietypowy format czy produkt łamiący schemat kategorii generują błąd predykcji.
- Ale zaskoczenie ma optimum: zbyt małe niczego nie uczy, zbyt duże zostaje uznane za niewiarygodne i odrzucone.

Pętla predykcyjna mózgu

model wraca do kolejnej predykcji; pętla nigdy się nie zatrzymuje

> *Marka wchodzi do tej pętli na etapie 1: kształtuje przewidywanie, zanim pojawi się doświadczenie.*

Co to zmienia dla marki

Stare założenie

- Reklama zapisuje informację na pustej kartce.
- Zadaniem komunikacji jest dostarczyć argumenty.
- Pozycjonowanie to metafora.

Po Predictive Processing

- Marka nigdy nie mówi do „czystego umysłu”, odbiorca ma już swoje hipotezy.
- Zadaniem komunikacji jest kształtować przewidywania.
- Pozycjonowanie to realny element modelu predykcyjnego mózgu.

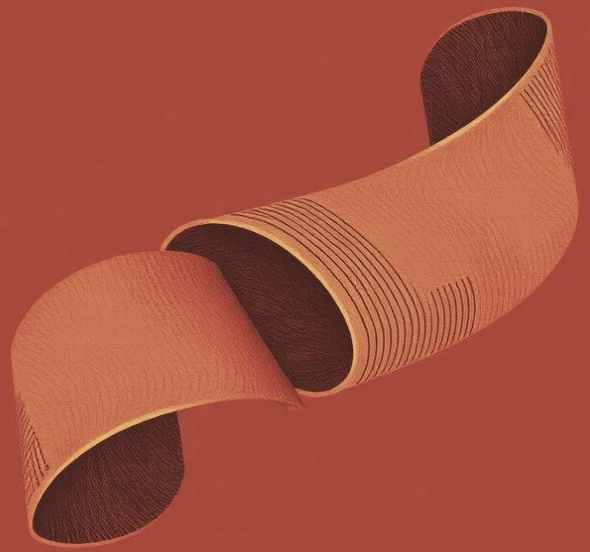
Interpretacja nie następuje po percepcji. Interpretacja jest percepcją.

Zanim klient cokolwiek zobaczy, jego mózg już zgadł, co za chwilę się wydarzy.

02

Event Segmentation Theory

Mózg nie pamięta naszego życia.
Pamięta jego rozdziały.

Życie dzielone na epizody

- Jeff Zacks: mózg nie zapisuje ciągłego strumienia wydarzeń.
- Dopóki sytuacja przebiega zgodnie z oczekiwaniami, jest jednym spójnym epizodem.
- Zmiana miejsca, celu, uczestników lub przebiegu zdarzeń tworzy granicę zdarzenia (event boundary).
- Proces jest całkowicie automatyczny - nie decydujemy świadomie, kiedy kończy się rozdział.

> *Doorway effect: samo przejście przez drzwi zwiększa szansę, że zapomnimy, po co tam szliśmy.*

Ścieżka, której mózg nie doświadcza

- Sama nazwa „ścieżka klienta” sugeruje ciągłość. Z punktu widzenia mózgu ta ciągłość w dużej mierze nie istnieje.
- Szukanie informacji, wejście do sklepu, koszyk, płatność, oczekiwanie, otwarcie paczki, pierwsze użycie, kontakt z obsługą to osobne wydarzenia.
- Każde ma własny początek, koniec i własne emocje.
- Dlatego jeden nieudany moment potrafi zdominować ocenę całości, bo funkcjonuje w pamięci niezależnie od reszty.

Jedna „ścieżka”, sześć osobnych rozdziałów

granice zdarzeń / mózg zapisuje osobne rozdziały

凹 kulminacja i zakończenie ważą najwięcej w pamięci

> *Średnia jakość doświadczenia nie istnieje w pamięci. Istnieją zapamiętane rozdziały.*

Marki, które projektują granice zdarzeń

Hotel luksusowy

Powitanie, klucz, wejście do pokoju, list od managera, przygotowanie pokoju do snu, pożegnanie. Każdy element zamyka jeden rozdział.

Apple

Otwieranie pudełka jako osobne wydarzenie: opór wieczka, ułożenie produktu, kolejność odkrywania elementów. To nie estetyka a granica zdarzenia.

Peak-End Rule

Skoro pamięć organizuje się wokół epizodów, naturalnie największą wagę zyskują kulminacje i zakończenia rozdziałów.

Marki nie konkurują tylko o uwagę i pamięć.
Konkurują o to, jak zostanie podzielona historia, którą klient opowie sobie później.

03

Affordances

Ludzie nie kupują produktów.
Kupują możliwości działania.

Co widzi mózg, patrząc na przedmiot

- James J. Gibson: nie postrzegamy najpierw kształtów, kolorów i materiałów.
- Krzesło to możliwość siadania. Klamka to możliwość otwarcia. Schody to możliwość wejścia wyżej.
- Affordance nie jest cechą przedmiotu ani cechą człowieka, ono powstaje w relacji między nimi.
- Mózg rzadko pyta „Co to jest?”. Znacznie częściej: „Co mogę z tym zrobić?”.

> *Ta sama gałąź jest siedziskiem dla ptaka, ale nie dla dorosłego człowieka.*

Od produktu do możliwości

→

Wiertarka → otwór → urządzone mieszkanie

Levitt mówił o otworze w ścianie. Gibson idzie dalej: otwór też nie jest celem, jest nim powieszony obraz i mieszkanie urządzone po swojemu.

→

Walizka → możliwość podróżowania

Nie pojemnik na ubrania, lecz otwarta droga do wyjazdu.

→

Smartwatch → kontrola nad własnym zdrowiem

Nie zestaw czujników, lecz nowy sposób funkcjonowania.

→

Karta kredytowa → natychmiastowe działanie

Nie kawałek plastiku, lecz brak konieczności czekania na środki.

Możliwość ma wartość, nawet niewykorzystana

- Samochód terenowy to możliwość dotarcia tam, gdzie zwykły nie dojedzie, nawet jeśli większość właścicieli nigdy tam nie pojedzie.
- Kupujemy aparaty z funkcjami, których nie użyjemy, i zegarki z pomiarami, których nie odczytamy.
- Płacimy nie tylko za działania wykonywane, ale i za potencjalnie możliwe.
- Uwaga Normana: nadmiar możliwości zwiększa niepewność zamiast poczucia kontroli.

> *Apple wygrywa nie liczbą funkcji, lecz czytelnością możliwości. Projektujemy nie maksimum opcji, lecz maksimum czytelności.*

Affordances a znane koncepcje

Jobs to Be Done

- Opisuje problem, który klient chce rozwiązać.
- Poziom zadania i kontekstu.

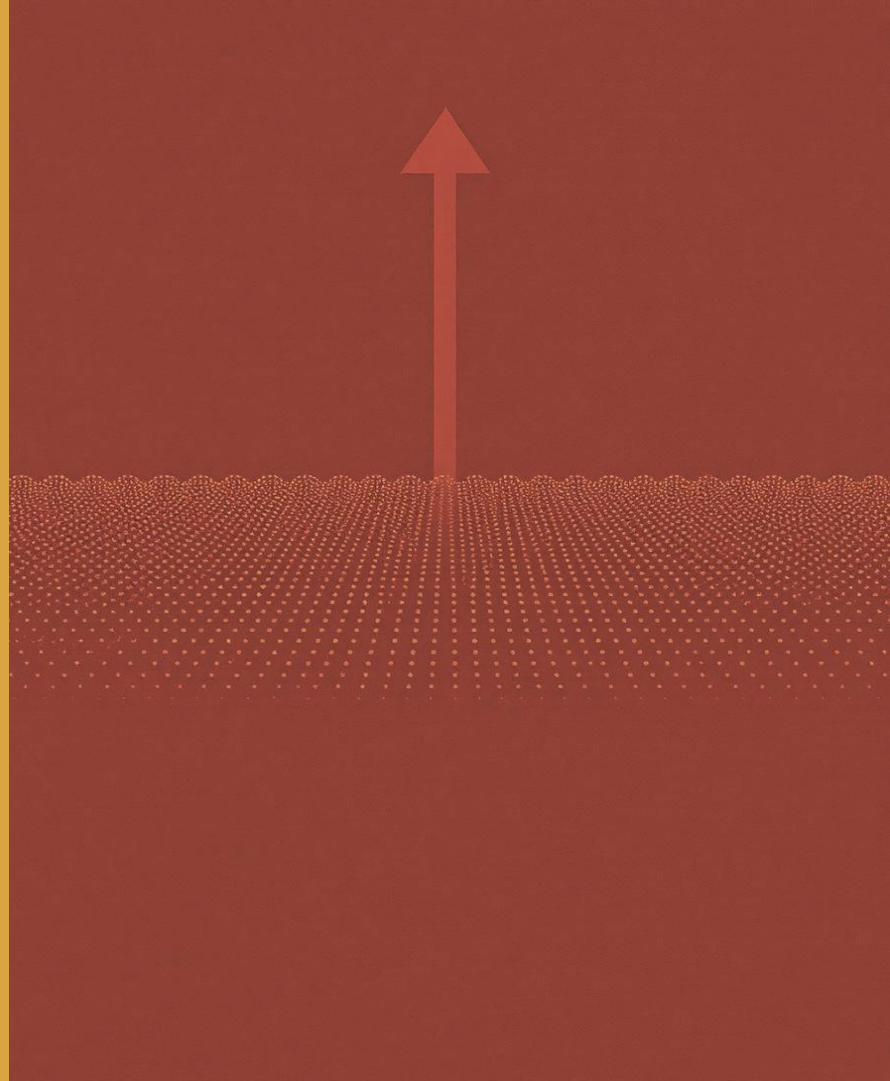
Affordance Theory

- Opisuje, jak mózg w ogóle dostrzega możliwość rozwiązania.
- Poziom percepcji tj. o krok wcześniej.
- Nie konkurencja dla JTBD, lecz jego wyjaśnienie.

04

Active Inference

Decyzje nie służą wybraniu najlepszej opcji.
Służą zmniejszaniu niepewności.

Mózg nie tylko przewiduje, ale kształtuje

- Karl Friston: naturalna konsekwencja Predictive Processing.
- Organizm tworzy hipotezy o tym, co ma się wydarzyć, i działa tak, by zwiększyć prawdopodobieństwo, że tak właśnie będzie.
- Zakładamy kurtkę nie dlatego, że jest nam zimno, lecz po to, by nie dopuścić do błędu przewidywania.
- Wolna energia to miara różnicy między oczekiwaniem a doświadczeniem, czyli miara niepewności.

Działanie wyprzedza problem

1

Robimy zakupy, zanim zabraknie jedzenia

Nie reagujemy na pustą lodówkę, lecz jej zapobiegamy.

2

Ładujemy telefon, zanim bateria się wyczerpie

Działanie wyprzedza problem.

3

Wychodzimy wcześniej, aby uniknąć spóźnienia

Kontrolujemy przyszłość, nie teraźniejszość.

4

Pijemy wodę, zanim pojawi się silne pragnienie

Organizm zarządza przewidywaniem, nie odczuciem.

Dlaczego wygrywa to, co znane

- Wracamy do tych samych restauracji, oglądamy ulubione seriale, słuchamy tych samych utworów.
- Z perspektywy klasycznej ekonomii bywa to nieracjonalne. Z perspektywy Active Inference jest całkowicie logiczne.
- Kupując znaną markę, klient nie kupuje wyłącznie jakości. Kupuje przewidywalność.
- Lojalność bywa nie tylko satysfakcją, ale dążeniem mózgu do utrzymania stabilnego modelu świata.

> *Zmiana marki wymaga zbudowania nowych przewidywań. Pozostanie przy dotychczasowej jest po prostu tańsze poznawczo.*

Spójność i zaskoczenie - właściwa proporcja

Spójność

- Ta sama identyfikacja, język, jakość i doświadczenie.
- Każde potwierdzone oczekiwanie wzmacnia model klienta.
- Nie chodzi o estetykę, a o infrastrukturę przewidywalności.

Zaskoczenie

- Wartościowe tylko wtedy, gdy pomaga udoskonalić model świata.
- Zbyt częste lub zbyt radykalne przestaje ciekawić a zaczyna niepokoić.
- Równowaga: eksploracja vs. przewidywalność.

Marki konkurują też o to, która z nich pozwoli klientowi pewniej przewidzieć przyszłość.

W świecie nadmiaru informacji przewidywalność bywa najcenniejszą wartością, jaką marka może zaoferować.

05

Implementation Intentions

Najskuteczniejsze decyzje zapadają wtedy, gdy jeszcze nic się nie wydarzyło.

„Jeżeli wydarzy się X, wtedy zrobię Y”

- Peter Gollwitzer: ludzie nie zawodzą dlatego, że nie chcą. Zawodzą, bo zostawiają decyzję swojej przyszłej wersji.
- „Będę więcej ćwiczyć” określa cel, ale nie moment uruchomienia działania.
- Nie planuj, co zrobisz. Zaplanuj dokładnie, kiedy i w jakiej sytuacji to zrobisz.
- „Jeżeli będzie poniedziałek o 18.00, pójdę na siłownię”. „Jeżeli wejdę do supermarketu, najpierw pójdę do działu z warzywami”.

Scenariusz zamiast postanowienia

JEŻELI będzie poniedziałek, godz. 18.00	→	**TO** wychodzę z domu na siłownię
JEŻELI wejdę do supermarketu	→	**TO** najpierw idę do działu z warzywami
JEŻELI wpłynie wynagrodzenie	→	**TO** 10% trafia na konto oszczędnościowe
JEŻELI skończę poranną kawę	→	**TO** 15 minut nauki języka

Cel mówi „co”. Intencja wdrożeniowa dopisuje „kiedy” i „gdzie” i tym samym usuwa moment decyzji.

Siła prostego scenariusza

100+

niezależnych badań objętych metaanalizą efektu implementation intentions

- Kobiety, które zapisały kiedy i gdzie wykonają samobadanie, robiły to wielokrotnie częściej niż te, które jedynie deklarowały chęć.
- Metaanaliza: średni lub duży efekt poprawy realizacji zamierzeń, niezależnie od rodzaju zadania.
- Mechanizmem nie jest wzrost motywacji, lecz ograniczenie liczby decyzji.

Nawyk a intencja wdrożeniowa

Nawyk

- ☐ Powstaje po wielu powtórzeniach.
- ☐ Wymaga czasu i konsekwencji kontekstu.

Implementation Intention

- Częściowo omija etap powtórzeń.
- Zachowanie jest bardziej automatyczne już od pierwszych prób.
- Człowiek nie decyduje, lecz wykonuje przygotowany scenariusz.

Marki, które robią to modelowo

Aplikacje fitness

Nie pytają, czy chcesz ćwiczyć. Proszą o wskazanie konkretnych dni i godzin treningu.

Nauka języków

Zachęcają do ustawienia stałej codziennej pory nauki, zamiast ogólnej deklaracji.

Banki

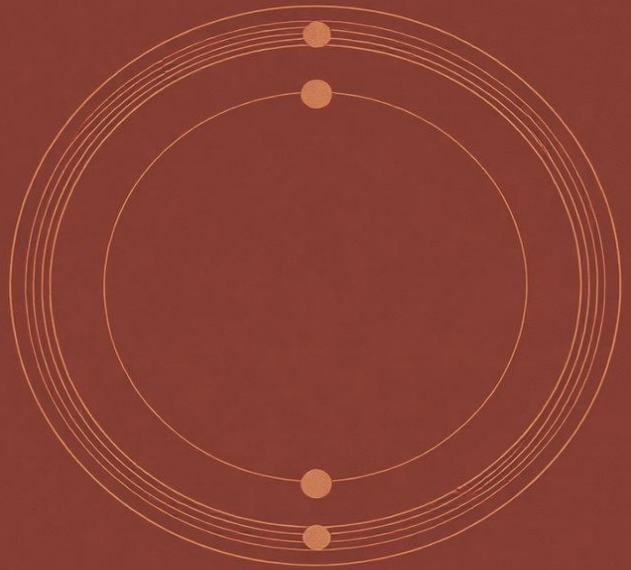
Automatyczny przelew na konto oszczędnościowe w dniu wpływu wynagrodzenia.

Nie pytaj: „Czy chcesz zacząć?”
Pytaj: „Kiedy dokładnie to zrobisz?”

Niewielka różnica językowa. Ogromna różnica psychologiczna.

Autopilot

Najsilniejszy konkurent marki
nie stoi na półce.

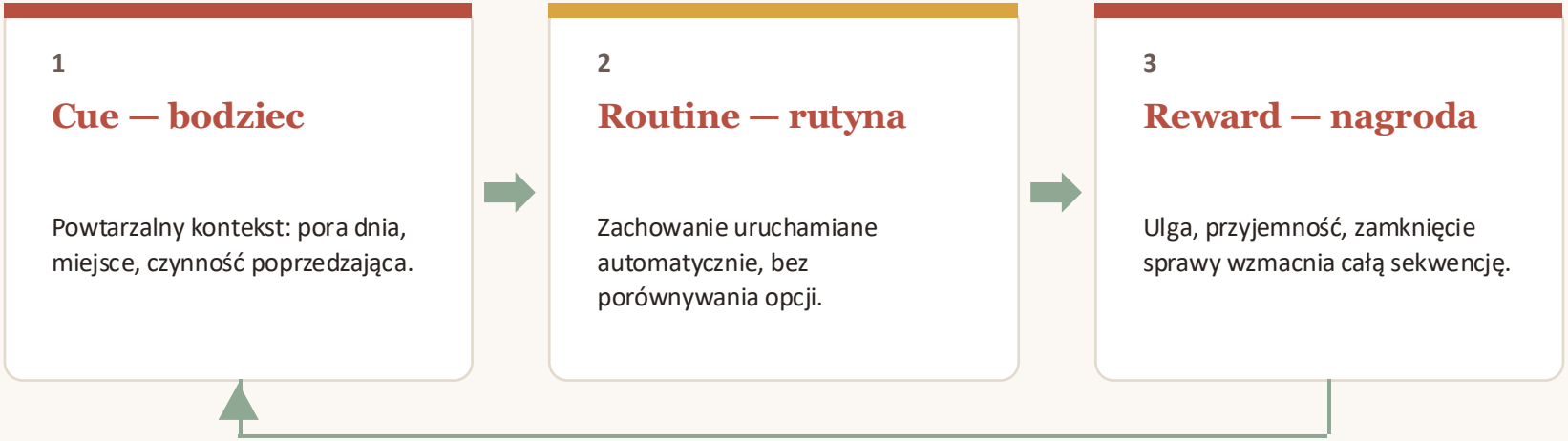
Pętla nawyku: cue → routine → reward

43%

codziennych zachowań wykonujemy nawykowo, w niemal identycznych sytuacjach (badania Wendy Wood)

- Ann Graybiel: gdy zachowanie staje się nawykiem, aktywność mózgu ulega kompresji i jest najsilniejsza na początku i na końcu.
- Nawyk to nie szybszy wybór. Nawyk oznacza, że wybór przestaje być potrzebny.
- Wiele kampanii przegrywa nie z argumentami konkurencji, lecz z procesem decyzyjnym, który już nie istnieje.

Pętla nawyku

> *Marka może być bodźcem, rutyną albo nagrodą. Najsilniejsza jest wtedy, gdy jest bodźcem.*

Kiedy nawyk daje się przełamać

- To kontekst, a nie deklarowane preferencje, najsilniej uruchamia zachowania nawykowe.
- Przeprowadzka, zmiana pracy, zmiana codziennej trasy - wtedy rośnie skłonność do wypróbowania nowej marki.
- Category Entry Points to więcej niż przypomnienie: konsekwentna obecność w tym samym kontekście czyni z marki bodziec uruchamiający cały scenariusz.
- Powtarzalność kolorów, opakowań, melodii i języka to narzędzia pamięci proceduralnej, nie tylko spójności wizualnej.

> *Byron Sharp: liczy się dostępność mentalna. Habit loop idzie dalej – najsilniejsza jest marka, która nie wymaga przypominania.*

Co z tego wynika

Pięć mechanizmów, jedna zmiana perspektywy.

Pięć przesunięć w myśleniu o marketingu

1

Od informowania do kształtowania przewidywań

Klient nigdy nie jest pustą kartką, ma już hipotezę o Twojej kategorii.

2

Od ścieżki do rozdziałów

Projektuj momenty przejścia, kulminacje i zakończenia, nie tylko średnią jakość.

3

Od cech do możliwości działania

Pokaż jak najszybciej, co dzięki marce klient może zrobić.

4

Od przekonywania do redukcji niepewności

Spójność jest przewagą, nie nudą.

…i piąte, najbardziej praktyczne

5

Od wezwania do działania do zaplanowania działania

Zamiast „Kup teraz” pomóż ustalić kiedy, gdzie i w jakiej sytuacji.

?

Trzy pytania do własnej marki

Jakich przewidywań uczymy klienta?
Które momenty jego historii projektujemy świadomie?
Jaką możliwość działania otwieramy w pierwszych trzech sekundach?

Największa przewaga marki nie polega na tym, że wygrywa porównanie, ale na tym, że porównanie przestaje się odbywać.

Dziękuję